

Sosyal Bilgilerin Temelleri

Editör: Ali Sinan BİLGİLİ

11. Baskı

Editör: Prof. Dr. Ali Sinan BİLGİLİ

SOSYAL BİLGİLERİN TEMELLERİ

ISBN 978-605-5885-42-7

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2022, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Eylül 2008, Ankara

II. Baskı: Eylül 2022, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Kuyrukcu
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım AŞ
Saray Mah. 126. Cad. No: 20/A
Kazan/ANKARA
Tel: (0312) 802 00 53-54

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 49180

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Eğitim fakültelerinin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lisans düzeyinde birinci sınıflarında “*Sosyal Bilgilerin Temelleri*” isimli bir ders okutulmaktadır. Yükseköğretim Kurulu’nun belirlediği içeriğe göre bu derste öğrencilere; “Sosyal Bilimler” ve “Sosyal Bilgiler” kavramları, Sosyal Bilimlerde bilgi, Sosyal Bilimlerin temel kavramları, başlıca Sosyal Bilimler ve birbirleriyle ilişkileri, Sosyal Bilgiler programlarının geliştirilmesinde Sosyal Bilimlerin rolü, Sosyal Bilgiler öğretiminin felsefesi, eğitsel ve tarihsel temelleri, Sosyal Bilgiler gelenekleri” konuları hakkında bilgiler verilmesi amaçlanmıştır.

İşte yukarıdaki amacı gerçekleştirmede, dersi okutan öğretim elemanları ve öğrenciler için önemli bir kaynak vazifesi görmek maksadıyla bu kitap kaleme alınmıştır. Kitap yukarıdaki içeriği kapsayacak şekilde yedi bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sosyal bilimler ve sosyal bilgiler, ikinci bölümde sosyal bilgilerin felsefi temelleri, üçüncü bölümde Ekonomi, Psikoloji, Siyaset Bilimi, Sosyoloji, Antropoloji, Coğrafya ve Tarih gibi belli başlı Sosyal Bilim disiplinleri hakkında genel bilgiler verilmiştir. Dördüncü bölümde Sosyal Bilgiler programlarında Sosyal Bilimlerin yeri, beşinci bölümde sosyal bilim dallarının birbiriyle ilişkisi, altıncı bölümde Sosyal Bilim dallarının araştırma yöntem ve ilkeleri konuları işlenmiştir. Son olarak eserin hazırlanmasında kullanılan kaynaklar, her bilim dalına göre ayrı ayrı verilmiştir.

Kitabın meydana gelmesinde öncülük eden **Dr. İsmail Demircioğlu**’na ve yazılarıyla esere vücut veren tüm yazarlara teşekkür ederim.

Bilimsel ve pedagojik çerçevede bir ders kitabı muhtevasında hazırlanan “Sosyal Bilgilerin Temelleri” adlı eserimizin öğretmen adaylarının yetiştirilmesine katkı sağlaması ümidiyle...

Prof. Dr. Ali Sinan Bilgili
ORCID No: 0000-0003-3182-3002

Editör

EDİTÖR \ YAZARLAR VE KURUMLARI

Editör:

Prof. Dr. Ali Sinan Bilgili	Atatürk Üniv. Kâzım Karabekir Eğitim Fak.
Yazar	Kurum
Prof. Dr. Ali Sinan Bilgili ORCID No: 0000-0003-3182-3002	Atatürk Üniv. Kâzım Karabekir Eğitim Fak.
Prof. Dr. H. İbrahim Zeybek ORCID No: 0000-0002-4097-9079	Ondokuz Mayıs Üniv. Edebiyat Fak.
Prof. Dr. Mesut Çapa ORCID No: 0000-0003-1924-813X	Ankara Üniv. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü
Prof. Dr. Müge Yılmaz ORCID No: 0000-0002-5171-1422	Gümüşhane Üniversitesi Edebiyat Fak.
Prof. Dr. Rahmi Çiçek ORCID No: 0000-0002-1176-0000	Trabzon Üniv. Fatih Eğitim Fak.
Prof. Dr. Sadık Sarısamam ORCID No: 0000-0001-7317-195X	Afyon Kocatepe Üniv. Edebiyat Fak.
Prof. Dr. Selahattin Kaymakçı ORCID No: 0000-0001-5905-9902	Kastamonu Üniv. Eğitim Fak.
Prof. Dr. Ufuk Şimşek ORCID No: 0000-0002-4699-0674	Atatürk Üniv. Kâzım Karabekir Eğitim Fak.
Prof. Dr. İlhan Turan ORCID No: 0000-0001-5690-8550	Recep Tayyip Erdoğan Üniv. Eğitim Fak.
Prof. Dr. Sevgi C. Keskin ORCID No: 0000-0002-8477-613	Sakarya Üniv. Eğitim Fak.
Doç. Dr. Yavuz Topkaya ORCID No: 0000-0001-9722-1114	Mustafa Kemal Üniv. Eğitim Fak.
Doç. Dr. Zekerya Akkuş ORCID No: 0000-0001-8990-8936	Atatürk Üniv. Kâzım Karabekir Eğitim Fak.
Doç. Dr. Mehmet Akpınar ORCID No: 0000-0002-9216-5771	Trabzon Üniv. Fatih Eğitim Fak.
Doç. Dr. Selçuk İlgaz ORCID No: 0000-0003-0441-5230	Atatürk Üniv. Kâzım Karabekir Eğitim Fak.
Dr. Öğr. Üyesi Esra M. Akdoğan ORCID No: 0000-0002-6508-3412	Atatürk Üniv. Kâzım Karabekir Eğitim Fak.

Bu eserde yer alan konular ve yazarları;

Antropoloji	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Akpınar
Arkeoloji-Sanat Tarihi	Doç. Dr. Zekerya Akkuş- Prof. Dr. Ufuk Şimşek
Coğrafya	Prof. Dr. H. İbrahim Zeybek
Ekonomi	Doç. Dr. İlhan Turan
Geçmişten Günümüze Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilimler	Prof. Dr. Ali Sinan Bilgili
Hukuk- Diğer Sosyal Bilimler	Dr. Öğr. Üyesi Selçuk İlgaz Dr. Öğr. Üyesi Esra M. Akdoğan
Psikoloji	Prof. Dr. Müge Yılmaz
Siyaset Bilimi	Prof. Dr. Sadık Sarısamam
Sosyal Bilgiler Felsefi Temelleri	Doç. Dr. Sevgi C. Keskin
Sosyal Bilgiler Gelenekleri	Prof. Dr. Selahattin Kaymakçı
Sosyal Bilgiler Programı	Doç. Dr. Yavuz Topkaya
Sosyoloji	Prof. Dr. Rahmi Çiçek
Tarih	Prof. Dr. Mesut Çapa

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Editör \ Yazarlar ve Kurumları	v

1. BÖLÜM

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE SOSYAL BİLİMLER VE SOSYAL BİLGİLER

Giriş.....	2
Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler Kavramları.....	2
Sosyal Bilimler	2
Sosyal Bilgiler.....	4
Sosyal Bilimlerin Tarihsel Gelişimi.....	5
Dünyada Sosyal Bilimler	5
Türkiye’de Sosyal Bilimler	21
Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi	24
Dünyada Sosyal Bilgiler	24
Türkiye’de Sosyal Bilgiler.....	26
Sosyal Bilimler-Sosyal Bilgiler İlişkisi.....	29

2. BÖLÜM

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMI (2004’TEN 2018’E)

Giriş.....	34
Sosyal Bilgiler Ders Programının Özelliği ve Temel Yaklaşımı.....	34
Sosyal Bilgiler Programında Öğrenme Alanları (Üniteler)	38
Sosyal Bilgiler Programının Amaçları	41
Sosyal Bilgiler Programının Temel Öğeleri	45
Beceriler.....	45
Kazanımlar	52
Yeterlilikler	52
Kavramlar	53
Değerler	53
Ölçme ve Değerlendirme	54
Etkinlikler.....	55
2015 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Öğrenme-Öğretme Boyutu Bağlamında Değerlendirilmesi	58
2015 ve 2018 Sosyal Bilgiler Programlarının Genel Değerlendirmesi	59

3. BÖLÜM

SOSYAL BİLGİLERİN FELSEFİ TEMELLERİ

Giriş.....	64
Felsefe Nedir?.....	66
Felsefe-Eğitim İlişkisi.....	66
Eğitim Felsefeleri.....	67
İdealizm.....	68
Realizm.....	69
Naturalizm.....	70
Pragmatizm (Faydacılık).....	71
Varoluşçuluk (Existansiyalizm).....	71
Marksizm.....	72
Eğitim Akımları.....	72
Daimicilik/Evrenselcilik (Perennializm).....	73
Esasicilik/Özcülük/Temelcilik (Essensializm).....	73
İlerlemecilik/İlericilik (Progressivizm).....	74
Yeniden Kurmacılık/ Yeniden İnşacılık/ Toplumsal Yeniden Yapılanma (Social Constructivizm).....	75
Yapılandırmacılık/Oluşturmacılık (Constructivizm).....	76
Sosyal Bilgiler Programı-Felsefe Bilimi İlişkisi.....	77

4. BÖLÜM

SOSYAL BİLGİLER GELENEKLERİ

Giriş.....	82
Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Eğitimi.....	84
Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler Eğitimi.....	84
Yansıtıcı Araştırma Olarak Sosyal Bilgiler Eğitimi.....	85
Kendini Değerlendirir.....	87

5. BÖLÜM

SOSYAL BİLİM DİSİPLİNLERİ

ANTROPOLOJİ	95
Giriş.....	96
Antropoloji Biliminin Tarihsel Gelişimi.....	97
Batıda Antropoloji.....	97

Türkiye'de Antropoloji.....	98
Antropoloji Bilimiyle İlgili Bazı Temel Kavramlar	100
Değer.....	100
Etnik (Etnisite).....	100
Etnografya.....	100
Etnoloji	100
Etnotarih.....	100
Evrim	100
Gelenek.....	100
İnanç	101
Kültür.....	101
Kültürlenme.....	101
Sömürge.....	101
Toplum.....	101
Antropoloji Biliminin Amacı.....	101
Antropoloji Biliminin Bölümleri.....	102
Fiziksel (Biyolojik) Antropoloji.....	102
Kültürel (Sosyal) Antropoloji	103
ARKEOLOJİ	106
Giriş.....	107
Arkeolojinin Amacı ve Sınırları	107
Arkeolojinin Tarihsel Gelişimi	107
Arkeolojinin Kolları	108
COĞRAFYA	109
Giriş.....	110
Coğrafya Biliminin Tarihsel Gelişimi	110
Eskiçağ.....	110
Ortaçağ.....	111
Yeniçağ.....	112
Yakınçağ.....	113
Modern Coğrafyanın Ortaya Çıkışı.....	114
Coğrafya Biliminde Temel Kavramlar.....	116
Coğrafya Öğretiminin Amaçları	116
EKONOMİ.....	118
Giriş.....	119
Ekonomi Biliminin Tarihsel Gelişimi.....	119

Merkantilist Düşünce	120
Fizyokrat Görüşleri	120
Klasik İktisat Dönemi	120
Eleştirci Görüşler	121
Sosyalist Düşünce	121
Neo Klasik Düşünce	122
Keynesçi Düşünce	122
Monetarizm	122
Günümüzdeki Gelişmeler	122
Ekonomi Biliminin Temel Kavramları	123
Ekonomi Biliminin Amaçları	126
HUKUK BİLİMİ	127
Giriş	128
Hukukun Bilim Dalları	128
Hukuk Sistemi	128
PSİKOLOJİ	130
Giriş	131
Psikoloji Biliminin Tarihsel Gelişimi	132
Psikolojinin Ekolleri	133
Zihnin Yapısı ile İlgili Bilinç Psikolojisi (Yapısalcılık)	133
Zihnin İşleyişi ile İlgili Psikoloji (İşlevcilik)	133
Davranışçı Ekol	134
Psikanalitik Ekol	134
Bütüncü Ekol	135
Psikolojinin Alanları	135
DeneySEL Psikoloji	135
Fizyolojik Psikoloji	135
Gelişimsel Psikoloji	135
Kişilik Psikolojisi	135
Sosyal Psikoloji	135
Psikometrik Psikoloji	136
Klinik ve Danışmanlık Psikolojisi	136
Okul ve Eğitim Psikolojisi	136
Endüstri Psikolojisi	136
Adli Psikolojisi	136
Sağlık Psikolojisi	136
Spor Psikolojisi	137

SANAT TARİHİ BİLİMİ	138
Giriş	139
Sanat Tarihi Bilim Dalları	139
Sanat Tarihi Araştırmalarının İlgili Alanları	140
SIYASET BİLİMİ	141
Giriş	142
Siyaset Biliminin Tarihsel Gelişimi	143
Batıda Siyaset Bilimi	143
Türkiye’de Siyaset Bilimi	144
Siyaset Biliminde Temel Kavramlar	145
Devlet	145
İktidar	145
Egemenlik	145
Hükümet	145
Otorite	145
Adalet	145
Anayasa	146
Meşruiyet	146
İdeoloji	146
Siyasi Partiler	146
Kamuoyu	146
Siyaset Biliminin Amacı ve Konusu	146
SOSYOLOJİ	148
Giriş	149
Sosyoloji Biliminin Konusu, Amacı ve Sınırları	149
Sosyoloji Biliminin Tarihsel Gelişimi	150
Batıda Sosyoloji	151
Türkiye’de Sosyoloji Biliminin Tarihçesi	153
Sosyoloji Biliminde Temel Kavramlar	154
Sosyal Rol	154
Sosyal Statü	154
Dayanışmacılık	155
Diyalektik	155
Determinizm (Gerekircilik)	155
Sosyal Norm	155
Ütopya	155
Çağdaşlaşma	155

Sosyal Mesafe	156
Sosyal Grup	156
Etnik Grup	156
Kalabalık	156
Halk	156
Cemaat	157
Cemiyet	157
Millet	157
Sosyolojinin Bilim Dalları	157
Bilgi Sosyoloji	157
Ekonomik Sosyoloji	158
Sanayi Sosyolojisi	158
Kent Sosyolojisi	158
Köy Sosyolojisi	158
Din Sosyolojisi	158
Ahlâk Sosyolojisi	159
Hukuk Sosyolojisi	159
Siyaset Sosyolojisi	159
Eğitim Sosyolojisi	159
Aile Sosyolojisi	159
TARİH	160
Giriş	161
Tarih Biliminin Tarihsel Gelişimi	162
Tarih Biliminde Temel Kavramlar	166
Tarih Biliminin ve Tarih Eğitiminin Amaçları	167
DİĞER SOSYAL BİLİM DALLARI	169
Epigrafi	169
Kronoloji	169
Onomastik	169
Nümizmatik (Meskûkât)	169
Halk Bilim (Folklor=Halkıyat)	170
Paleografya	170
Diplomatik	170
Sosyal Politika	171

6. BÖLÜM

SOSYAL BİLGİLER PROGRAMLARINDA SOSYAL BİLİMLERİN YERİ

Giriş.....	174
Antropoloji Biliminin Sosyal Bilgiler İçindeki Yeri	174
Coğrafya Biliminin Sosyal Bilgiler İçindeki Yeri.....	175
Ekonomi Biliminin Sosyal Bilgiler İçindeki Yeri.....	176
Psikoloji ve Sosyal Psikoloji Bilimlerinin Sosyal Bilgiler İçindeki Yeri.....	178
Siyaset Biliminin Sosyal Bilgiler İçindeki Yeri.....	178
Sosyoloji Biliminin Sosyal Bilgiler İçindeki Yeri.....	180
Tarih Biliminin Sosyal Bilgiler İçindeki Yeri	181

7. BÖLÜM

SOSYAL BİLİM DALLARININ BİRBİRİYLE İLİŞKİSİ

Giriş.....	184
Antropoloji Biliminin Diğer Sosyal Bilimler İçindeki Yeri ve İlişkisi	184
Antropoloji-Tarih ilişkisi.....	185
Antropoloji-Coğrafya İlişkisi.....	186
Antropoloji-Sosyoloji İlişkisi	186
Antropoloji-Siyaset Bilimi ve İktisat ilişkisi	187
Antropoloji-Sağlık Bilimleri ilişkisi	188
Antropoloji ile Psikoloji, Hukuk ve Güzel Sanatlar ilişkisi.....	189
Coğrafya Biliminin Diğer Sosyal Bilimler İçindeki Yeri ve İlişkisi.....	189
Coğrafya-Tarih ilişkisi.....	191
Coğrafya-Sosyoloji İlişkisi	192
Coğrafya-Psikoloji İlişkisi	192
Coğrafya-Antropoloji İlişkisi.....	192
Coğrafya-Etnografya İlişkisi.....	193
Coğrafya-Prehistorya İlişkisi	193
Coğrafya-Ekonomi İlişkisi.....	193
Coğrafya-Arkeoloji İlişkisi.....	193
Coğrafya-Siyaset Bilimi İlişkisi	193
Ekonomi Biliminin Diğer Sosyal Bilimler İçindeki Yeri ve İlişkisi.....	194
Ekonomi-Coğrafya İlişkisi.....	194
Ekonomi-Tarih ilişkisi.....	195
Ekonomi-Sosyoloji İlişkisi	195

Ekonomi-Psikoloji İlişkisi	196
Ekonomi-Hukuk İlişkisi	196
Ekonomi-Siyaset Bilimi İlişkisi	196
Ekonomi-Felsefe İlişkisi	197
Psikoloji Biliminin Diğer Sosyal Bilimler İçerisindeki Yeri ve İlişkisi.....	197
Psikoloji-Tıp Bilimi İlişkisi.....	197
Psikoloji-Sosyoloji İlişkisi	197
Psikoloji-Antropoloji İlişkisi.....	198
Psikoloji-Coğrafya İlişkisi	199
Psikoloji-Tarih İlişkisi.....	199
Psikoloji-Siyaset Bilimi İlişkisi	199
Siyaset Biliminin Diğer Sosyal Bilimler İçindeki Yeri ve İlişkisi	199
Siyaset Bilimi-Sosyoloji İlişkisi.....	201
Siyaset Bilimi-Psikoloji İlişkisi	201
Siyaset Bilimi-Ekonomi ilişkisi.....	201
Siyaset Bilimi-Tarih İlişkisi	202
Siyaset Bilimi-Antropoloji İlişkisi	202
Siyaset Bilimi-Coğrafya İlişkisi	202
Siyaset Bilimi-Felsefe İlişkisi.....	202
Siyaset Bilimi-Hukuk İlişkisi	203
Sosyoloji Biliminin Diğer Sosyal Bilimler İçerisindeki Yeri ve İlişkisi	203
Sosyoloji-Tarih İlişkisi	204
Sosyoloji-Antropoloji İlişkisi	205
Sosyoloji-Psikoloji İlişkisi	205
Sosyoloji-Sosyal Psikoloji İlişkisi	206
Sosyoloji-Ekonomi İlişkisi	206
Sosyoloji-Coğrafya İlişkisi	207
Sosyoloji-Siyaset Bilimi İlişkisi.....	208
Tarih Biliminin Diğer Sosyal Bilimler İçindeki Yeri ve İlişkisi.....	208
Tarih-Siyaset Bilimi İlişkisi	209
Tarih-Felsefe İlişkisi	209
Tarih-Sosyoloji İlişkisi	210
Tarih-Coğrafya İlişkisi.....	210
Tarih-Ekonomi ilişkisi.....	210
Tarih-Antropoloji İlişkisi	210
Tarih-Arkeoloji İlişkisi	211

8. BÖLÜM**SOSYAL BİLİM DİSİPLİNLERİNİN ARAŞTIRMA YÖNTEM VE İLKELERİ**

Antropoloji Biliminin Araştırma Yöntemleri	214
Coğrafya Biliminin Araştırma Yöntemleri	217
Dağılım İlkesi.....	217
Bağlantı (İlgi-Korelasyon) İlkesi	217
Sebeup-Sonuç İlkesi	218
Ekonomi Biliminin Araştırma Yöntemleri	218
Tümdengelim Yöntemi	218
Tümevarım Yöntemi	219
Psikoloji Biliminin Araştırma Yöntemleri.....	220
Betimsel Yöntemler	220
Deneysel Yöntemler	220
İstatistiksel Yöntemler.....	220
Siyaset Biliminin Araştırma Yöntemleri.....	221
Gözlem.....	221
Karşılaştırmalı Çalışmalar.....	222
Örnek Olay.....	222
Tarihsel İnceleme	222
Sosyoloji Biliminin Araştırma Yöntemleri.....	224
Somutluk İlkesi.....	224
Nesnellik İlkesi	224
Bilimsel Varsaymak İlkesi	225
Olgunun Belirlenip Sınıflandırılması İlkesi.....	225
Toplumsal Olayların Karşılıklı Bağımlılık İçinde Bir Bütün Olduğu İlkesi	225
Değişme İlkesi.....	225
Tarih Biliminin Araştırma Yöntemleri	225
Kaynaklar.....	237
Ekler	249